

Lyrická metra (řady logaoedické)

Řada logaoedická neboli smíšená (*ordo logaoedicus/mixtus*) je taková, kde se v jednom a téže kólu vedle sebe nacházejí stopy různého druhu (např. do sekvence trochejů je vložen daktyl).

S mnohými logaoedickými řadami se setkáme u aiolských básníků, především u Alkaia a Sapfy. Základním typem takového verše byl osmislabičný verš s jedním choriambem a aiolskou basí (počáteční čtyři slabiky, které jsou volné). Základní schéma tedy může vypadat takto: x x x x – u u –; – u u – x x x x; x x – u u – x x

Termín logaoedické řady původně označoval něco jiného než dnes. Slovo se skládá ze dvou částí (*logos* – slovo a *ódé* – zpěv). Mluvenou část v logaoedech zastupují trocheje a jamby, písňovou daktyly a anapésty.

Přehled hlavních logaoedických řad

1. glykonej: osmislabičný verš (podle básníka Glykóna z helénistického období)

= logaoedická řada sestupná (tetrapodie) katalektická o čtyřech thesích s dvojslabičnou arsí na druhém (**glykonej II.**), nebo třetím místě (**glykonej III.**); první dvě slabiky glykoneje jsou volné (trochej, spondej, jamb i pyrrhichicus), výjimečně se objevuje **glykonej I.** s dvojslabičnou arzí na prvním místě.

glykonej II.: Mn/_v/_u/M.

glykonej III.: Mn/_u/_v/M.

glykonej I.: _v/_u/_u/M.

U Horatia se glykonej objevuje převážně v této podobě: _-/ _v/_u/M.

2. ferekratej: sedmislabičný verš (podle komického básníka Ferekrata)

= logaoedická řada sestupná akatalektická o třech thesích s dvojslabičnou arsí buď na prvním (**ferekratej I.**), nebo na druhém místě (**ferekratej II.**); první dvě slabiky ferekrateje II. jsou (stejně jako u glykoneje) volné, vyskytuje se i ferekratej katalektický jako složka veršů asklépiadských.

ferekratej I.: _v/_u/_m

ferekratej II.: Mn/_v/_m

3. verš falécký = falécký hendekasyllab: jedenáctislabičný verš

(podle básníka Falaiika z helénistické doby)

= logaoedická řada sestupná akatalektická o pěti thesích s dvojslabičnou arsí na druhém místě; podle počtu slabik se nazývá také falécký hendekasyllab; první dvě slabiky jsou (stejně jako u glykoneje) volné, nejčastěji se objevuje spondej: — — , nebo trochej: — ∪, zřídka jamb: ∪ — . U Catulla je první stopa nejčastěji spondej a cézura bývá nejčastěji před nebo po třetí tezi.

schéma: Mn/_v/(u/_u/_m

Cuí donó lepidúm(novúm libéllum

4. alkajský hendekasyllab: jedenáctislabičný verš

(podle řeckého básníka Alkaia, autora monodické lyriky z přelomu 7. a 6. stol. př. n. l.)

= logaoedická řada vzestupná akatalektická o pěti thesích s dvojslabičnou arsí na čtvrtém místě; vyskytuje se jako součást alkajské strofy. U Horatia bývá 3. arse dlouhá.

schéma: m_/u_/m_/uu_/uN

5. menší asklépiadský verš (podle alexandrijského básníka Asklépiada ze Samu, avšak používala jej již Sapphó a Alkaios)

= spojení katalektického **ferekrateje II.** s katalektickým **ferekratejem I.** (vzniká dvanáctislabičný sestupný verš o šesti thesích); mezi oběma těmito kóly je obvykle diairese; první dvě slabiky ferekrateje II. jsou volné. Verše se užívá stichicky.

schéma: Mn/_v/_.(_v/_u/M.

U Horatia je base vždy spondejská, Horatiův menší asklépiadský verš má tedy podobu:

_-/_v/_.(_v/_u/M.

Maécénás atavís édite régibús

6. větší asklépiadský verš (nazývaný rovněž šestnáctislabičný sapphický verš)

= lze jej pokládat za rozšíření menšího asklépiadského verše tak, že mezi oba katalektické ferekrateje (II. a I.) je vložen **choriamb** (vzniká šestnáctislabičný sestupný verš o osmi thesích); mezi prvním rozšířeným ferekratejem a druhým ferekratejem bývá často diairese : choriamb je čtyřslabičná stopa vzniklá spojením trocheje _u (choreios) a jambu u_ (může být někdy rovněž popsána jako katalektická daktylská dipodie)

schéma: Mn/_v/_/_v/_u/M.

Tú ne quaésierís – scíre nefás –, quém mihi, quém tibi

7. sapfický hendekasyllab: jedenáctislabičný verš

(podle řecké básnířky Sapfy, autorky monodické lyriky z přelomu 7. a 6. stol. př. n. l.)

= logaoedická řada sestupná akatalektická o pěti tezích s dvojslabičnou arsí na třetím místě; vyskytuje se jako součást sapfické strofy. 2. arse sapfického verše je u Catulla i Horatia zpravidla dlouhá.

schéma: _u/_m/_uu/_u/_m

Přehled hlavních lyrických strof

sapfická strofa: (schéma strofy – aaab)

= tři sapfické hendekasyllaby + jeden verš adónský (= daktylský dimetr katalektický); mezi třetím verše a veršem adónským je těsné spojení, slovo může přecházet z verše do verše.

Sapfický hendekasyllab: _u/_m/_v/_u/_m

Adónský verš: _v/_m

= odpovídá klauzuli daktylského hexametru (pravděpodobně je odvozen z metrické formy některých slovních projevů, asi sborových refrénů, podle řec. zvolání *ó ton Adónin*)

schéma strofy: _u/_m/_(v/_u/_m *Ínteger vitaé scelerisque púrus*
_u/_m/_(v/_u/_m *nón egét Maurís iaculis nequ(e) árcu*
_u/_m/_(v/_u/_m *néc venénatis gravidá sagíttis,*
_v/_m *Fúsce, pharétra*

větší sapfická strofa: (schéma strofy – abab)

= akatalektický ferekratej I. + **větší sapfický verš** (= sapfický hendekasyllab rozšířený o choriamb > vzniká patnáctislabičný sestupný verš o sedmi thesích; lze jej také chápat jako glykonej III. + akatalektický ferekratej I.)

schéma strofy: _v/_u/_m
_u/_m/_(uu_(_uu/_u/_m
_v/_u/_m
_u/_m/_(uu_(_uu/_u/_m

Lýdia, díc, per ómnis
té deós oró, Sybarín cúr properés amándo
pérdere, cúr aprícum
óderít Campúm, patiéns púlveris átque sólis,

alkajská strofa (schéma strofy – aabc)

= dva alkajské hendekasyllaby + jeden alkajský enneasyllab (devítislabičný vzestupný katalektický verš = iambická katalektická pentapodie) + jeden alkajský dekasyllab (desetislabičný sestupný!!! verš – dva daktyly a dva trocheje):

schéma strofy:

m _/u _/-(_/v _/u N	<i>Odí profánum vólgu et árceó.</i>
m _/u _/-(_/v _/u N	<i>Favéte línguis! Cármina nón priús</i>
m _/u _/ - _/u _/m	<i>audíta Músarúm sacérdos</i>
_v/ _v/ _u/ _m	<i>vírginibús puerísque cánto.</i>

1. asklépiadská strofa (schéma strofy – abab)

= glykonej II. + menší asklépiadský verš

schéma strofy: Mn/ _v/ _u /M	<i>Síc te díva poténs Cypri,</i>
Mn/ _v/ _ (_v/ _u/M	<i>síc fratrés Helenaé, lúcida síderá</i>

2. asklépiadská strofa (schéma strofy – aab)

= 3 menší asklépiadské verše + glykonej II. jako klauzule

schéma strofy:

Mn/ _v/ _ (_v/ _u/M	<i>Iám verís comités, quaé mare témperánt,</i>
Mn/ _v/ _ (_v/ _u/M	<i>ínPELLÚnt animae líntea Thráciaé,</i>
Mn/ _v/ _ (_v/ _u/M	<i>íam nec práta rigént nec fluvíi strepúnt</i>
M n/ _v/ _u /M	<i>híberná nive túrgidí.</i>

3. asklépiadská strofa (schéma strofy – abc)

= 2 menší asklépiadské verše + akatalektický ferekratej II. + glykonej II.

schéma strofy:

Mn/ _v/ _ (_v/ _u/M	<i>Ó fons Bándusiaé spléndidiór vitró,</i>
Mn/ _v/ _ (_v/ _u/M	<i>dúlci dígne meró nón sime flóribús,</i>
Mn/ _v/ _m	<i>crás donáberis haédo,</i>
Mn/ _v/ _u /M	<i>cuí frons túrgida córnibús</i>

1. Archilochova strofa

(podle Archilocha z Paru, řeckého iambografa z 1. pol. 7. stol. př. n. l.)

= daktylský hexametř + hemiepés (= daktylská tripodie katalektická in syllabam)

schéma strofy:

_o/_o/_(o/_v/_m *Diffugere nivés, redeunt iam grámina cámpis*
_v/_v/N *árbolibúsque comae*

2. Archilochova strofa

= daktylský hexametr + **iambelegus** (= akatalektický jambický dimetr + hemiepés)

schéma strofy:

_o/_o/_(o/_v/_m
m/_u/_m/_u/(_v/_v/N

Hórrida témpetás caelúm contráxit et ímbres
nivésque deducínt Iovém; núnc mare, núnc silvae

3. Archilochova strofa

= akatalektický jambický trimetr + **elegiamb** (= hemiepés + akatalektický jambický dimetr)

schéma strofy:

m/_u/_m/(_u/_m/_u N *Pettí, nihíl me sícut ántea iuvát*
_v/_v/N(m/_u/_m/_u_ *scribere vérsiculós amóre pércussúm gravi,*

4. Archilochova strofa¹

= větší archilochův verš + katalektický jambický trimetr

ad **větší archilochův verš**) = akatalektický daktylský tetrametr (tj. daktyly nebo spondeje s cézurou penthemimerés) + čistě trochejská akatalektická tripodie, tzv. ithyfallikos (prostřední trochej může být někdy nahrazen spondejem)

ad katalekt. jambický trimetr) = poslední stopa je neúplná, chybí teze; v lichých stopách, tedy v 1. a 3. stopě může být jamb nahrazen spondejem, 5. stopa je vždy čistý jamb

schéma strofy:

_o/_o/_(o/_v/(_u/_u/_m
m/_u/_m/(_u/_u/_n

Sólvitur ácris hiéms gratá vice véris ét Favóni
trahúntque síccas máchinaé carínas

Hipponaktova strofa

(podle Hipponakta z Efesu, řeckého iambografa z 2. pol. 6. stol. př. n. l.)

= trochejský dimetr katalektický + jambický trimetr katalektický

¹ V novější literatuře se objevuje rovněž pod označením III. Archilochova strofa.

schéma strofy:

_u/_u/_u/N

Nón ebúr nequ(e) aúreúm

m/_u_/m(_/u/_u/_n

meá renídet ín domó lacúnar

Alkmánova strofa

(podle Alkmána, nejstaršího řeckého autora chórické méliky z 2. pol. 7. stol. př. n. l.)

= daktylský hexametr + katalektický daktylský tetrametr in bissyllabam

schéma strofy:

_o/_o/_(o/_o/_v/_m

_o/_o/_v/_m

Láudabúnt alíi clarám Rhodon áut Mytilénen

áut Ephesúm bimarísve Corínthi

první pythiambická strofa

= daktylský hexametr + jambický dimetr akatalektický

schéma strofy:

_o/_o/_(o/_o/_v/_m Móllis inértia cúr tantám diffúderit ímis

m/_u_/m/_u/N

oblívióneM sénsibús

druhá pythiambická strofa

= daktylský hexametr + jambický trimetr purus

schéma strofy:

_o/_o/_(o/_o/_v/_m *Áltera íam teritúr bellís civilibus aétas*

u/_u_/u(_/u_/u/_u/N

suís et ípsa Róma víribús ruít.

Conspectus metrorum – Horatius:

menší asklépiadský verš: I, 1; III 30, IV 8

větší asklépiadský verš: I, 11, 18; IV 10

sapfická strofa: I, 2, 10, 12, 20, 22, 25, 30, 32, 38; II, 2, 4, 6, 8, 10, 16; III, 8, 11, 14, 18, 20, 22, 27; IV, 2, 6, 11

větší sapphická strofa: I, 8

alkájská strofa: I 9, 16, 17, 26, 27, 29, 31, 34, 35, 37; II 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 14, 15, 17, 19, 20;
III: 1–6, 17, 21, 23, 26, 29; IV: 4, 9, 14, 15

1. asklépiadská strofa: I, 3, 13, 19, 36; III, 9, 15, 19, 24, 25, 28; IV, 1, 3

2. asklépiadská strofa: I, 6, 15, 24, 33; II, 12; III, 10, 16; IV, 5, 12

3. asklépiadská strofa: I, 5, 14, 21, 23; III, 7, 13; IV, 13

1. Archilochova strofa: IV, 7

2. Archilochova strofa: ep. 13

3. Archilochova strofa: ep. 11

4. Archilochova strofa: I, 4

Hipponaktova strofa: II, 18

Alkmánova strofa: I, 7, 28

první pythiambická strofa: ep. 14, 15

druhá pythiambická strofa: ep. 16